

5. Звіт про результати діяльності Міністерства економіки України (жовтень 2010) [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Звіти Міністерства. – Режим доступу : www.me.gov.ua
6. Статистичний бюлетень [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу : www.bank.gov.ua
7. Статистичний щорічник України за 2010 рік // Держкомстат України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Август Трейд, 2011. – 560 с.
8. Статистичний щорічник України за 2005 рік // Держкомстат України ; за ред. О. Г. Осауленка. – К. : Консультант, 2006. – 576 с.
9. Забарилло М. Розничная торговля глазами потребителей (на основе данных Потребительской панели домашних хозяйств GfK Ukraine) // П'ятий щорічний Retail Industry Forum, 29 квітня 2010 р. [Електронний ресурс] / М. Забарилло // Публічні презентації. – Режим доступу : www.gfk.ua
10. Про затвердження Програми розвитку внутрішньої торгівлі на період до 2012 року [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України; Постанова, Програма від 24.06.2009 р. № 632. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua
11. Співробітництво з метою підвищення конкурентоспроможності економіки України. – К. : Американська торговельна палата в Україні, червень 2010. – с. 81.

12. Hungarian Central Statistics Office [Electronic resource]. – Access mode : <http://portal.ksh.hu>
13. Central Statistical Office of Poland [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.stat.gov.pl>
14. Statistical Office of the Republic of Slovenia [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.stat.si>
15. Стан торгової мережі підприємств (юридичних осіб) у 2009 році [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Мусаева С. Украинская «продажность» растет [Електронний ресурс] / Севгиль Мусаева // Розничный портал RetailStudio.org, 23.11.2008. – Режим доступа : <http://retailstudio.org>
17. База даних M&A Zephyr / Bureau van Dijk [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zephyr2.bvdep.com
18. Говдя Д. Ритейл сказав Україні «да» [Електронний ресурс] / Дмитрій Говдя // Інформаційне агентство ЛігаБизнесІнформ, 17.01.2011. – Режим доступа : <http://biz.liga.net>
19. Рейтинги // Спеціалізоване агентство MPP Consulting. – Режим доступу : www.mppconsulting.com.ua

Стаття надійшла до редакції 27 лютого 2012 року

УДК 338.5

К. О. Спирідонова,
старший викладач Інституту безперервної
фахової освіти ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури» (Дніпропетровськ)

ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ОСНОВНИХ ЧИННИКІВ НА ВЕЛИЧИНУ ОПЕРАЦІЙНОГО ПРИБУТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена оцінці впливу основних чинників на величину операційного прибутку будівельних підприємств. На основі аналізу динаміки витрат та доходів і структури собівартості будівельної продукції підприємств будівельної галузі було визначено основні чинники, від яких залежить ефективність діяльності підприємств цієї галузі.

Ключові слова: будівельне підприємство, операційний прибуток, витрати, собівартість, рентабельність.

К. А. Спиридонова
**ОПРЕДЕЛЕНИЕ ВЛИЯНИЯ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ
НА ВЕЛИЧИНУ ОПЕРАЦИОННОЙ ПРИБЫЛИ
СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Статья посвящена оценке влияния основных факторов на величину операционной прибыли строительных предприятий. На основе анализа динамики затрат, доходов и структуры себестоимости строительной продукции предприятий строительной отрасли были определены основные факторы, от которых зависит эффективность деятельности предприятий этой отрасли.

Ключевые слова: строительное предприятие, операционная прибыль, затраты, себестоимость, рентабельность.

K. O. Spiridonova
**DETERMINATION OF BASIC FACTORS
INFLUENCE ON OPERATING PROFIT OF
BUILDING COMPANIES**

The article is devoted to the estimation of influence of the main factors on operating profit of building companies. On the base of analysis of cost and income behavior as well as cost structure of building product main factors that influence effective activity of building companies were determined.

Key words: building company, operating profit, cost, cost price, profitability.

Постановка проблеми. Оскільки будівельна галузь належить до високонкурентного сегменту, питання підвищення ефективності діяльності, зокрема шляхом зниження витрат на виробництво будівельної продукції, набуває особливої актуальності.

Для розробки ефективної системи управління витратами доцільно проаналізувати основні витратні фактори, що впливають на операційний прибуток будівельних підприємств, та виявити основні види і статті витрат.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Вивчення теоретичних аспектів й обґрунтуванню шляхів забезпечення ефективності витрат будівельних організацій у ринковому конкурентному середовищі присвячено роботи багатьох вітчизняних учених, зокрема Адамова В. Є., Гойка А. Ф., Гумби Х. М., Крушевського А. В., Міхельса В. О.,

Ніколаєва В. П., Педана М. П., Рогожина П. С., Ушацького С. А., Федоренка В. Г., Чистова Л. М. Водночас їх праці недостатньо досліджують проблему оцінки ефективності витрат на прикладі будівельної галузі.

Мета статті: визначити вплив основних чинників на величину операційного прибутку будівельних підприємств на базі аналізу динаміки витрат та доходів і структури собівартості будівельної продукції.

Основні результати дослідження. Для обґрунтування заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності будівельних організацій, доцільно провести аналіз будівельної галузі для вивчення її сучасного стану, виявлення проблем та тенденцій розвитку. Індекс обсягів будівельних робіт за 2000–2011 роки в Україні наведено на рис. 1.

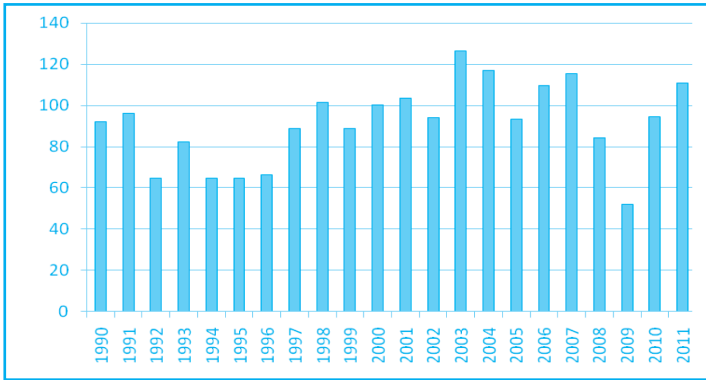

Рис. 1. Індекси виконання будівельних робіт, % до попереднього періоду
Джерело: [2]

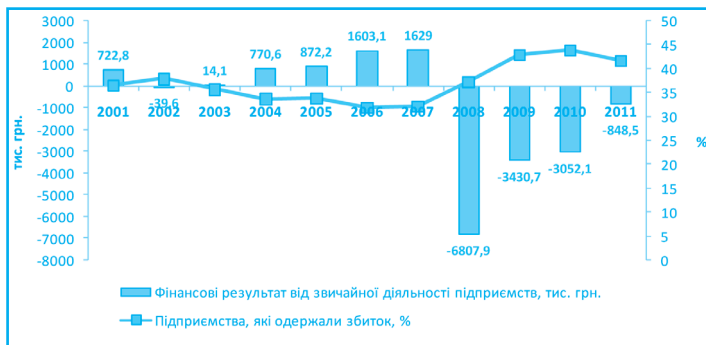

Рис. 2. Основні показники будівництва України
Джерело: [2]

Відповідно до представлених даних спостерігається зниження обсягів виконаних робіт у будівництві у 2008–2009 роках. Основні причини: скорочення доступу до фінансування, значні борги забудовників, складна процедура отримання іпотечного кредитування та зменшення купівельної спроможності громадян України внаслідок фінансової кризи. Відбувається певне поживлення виконання будівельно-монтажних робіт, починаючи з 2010 року, що обумовлено поступовим виходом економіки нашої країни із фінансово-економічної кризи.

Водночас, в останні роки в Україні триває стійка тенденція до зростання кількості фінансово неспроможних підприємств в усіх галузях народного господарства, зокрема в будівництві. Основні фінансові показники, що характеризують будівельну діяльність в Україні (фінансові результати від звичайної діяльності підприємств та частка збиткових підприємств будівельної галузі), за даними Державної служби статистики України, наведено на рис. 2.

Спостерігається зростання кількості збиткових підприємств у період 2006–2010 рр. та зниження показника у 2011 році, але частка збиткових будівельних підприємств залишається великою. При цьому показник рентабельності операційної діяльності будівельних підприємств станом на 2010 р. був від'ємним і становив -1,2% [2].

До будівельної галузі входять організації, що виконують геологорозвідувальні та пошукові роботи, проектні й науково-дослідницькі інститути, загальнобудівельні та спеціалізовані будівельні організації, організації з монтажу обладнання, ремонту будівельних об'єктів, їх розширення і реконструкції.

Для дослідження було відібрано 26 підприємств, що виконують загальнобудівельні роботи. На основі даних цих підприємств за 2008–2010 рр. було проаналізовано основні фінансово-економічні показники (чистий дохід, собівартість, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, інші операційні доходи). Основна ознака внесення до вибірки: вид діяльності – будівництво споруд.

Для визначення найсуттєвіших чинників, що впливають на величину та динаміку операційного прибутку будівельного підприємства, були побудовані трендові моделі витрат і доходів (додатки). Рівняння трендових моделей факторів, що впливають на операційний прибуток підприємства, наведено в табл. 1. Для цього підприємства, що увійшли до вибірки, було розташовано в порядку зростання величини операційного прибутку.

На основі побудованих трендових моделей було розраховано коефіцієнт співвідношення з метою визначення питомої ваги певного виду витрат у темпах зміни операційного прибутку [1] (дані наведено в табл. 2):

$$K_{СП} = \frac{Bi}{Bo.np.} \quad (1)$$

де $K_{СП}$ – коефіцієнт співвідношення, що визначає залежність темпів зміни операційного прибутку від темпів зміни витрат та доходів підприємства;

Bi – коефіцієнт при факторі X у рівнянні лінійного тренду певного виду витрат та доходів;

$Bo.np.$ – коефіцієнт при факторі X у рівнянні лінійного тренду операційного прибутку.

Як показують дані, наведені в табл. 2, спостерігається зміна залежності операційного прибутку від основних факторів (чистий дохід, собівартість, адміністративні витрати, інші операційні витрати, інші операційні доходи) протягом 2008–2010 років, зокрема зниження впливу інших операційних витрат (ряд. 090 Ф. №2) у 2009–2010 рр.

Через специфіку будівельної галузі витрати на збут у будівельних підприємств відсутні або мають невелику питому вагу в повній собівартості, а тому справляють незначний вплив на операційний прибуток.

Із табл. 2 видно, що найбільший вплив на операційний прибуток здійснює чистий дохід, що цілком зрозуміло: із зростанням обсягів реалізації прямо пропорційно збільшується валовий прибуток; операційний прибуток теж збільшується, але темпи зростання залежать від адміністративних, інших операційних витрат та витрат на збут. Зрозуміло також, що обсяги реалізації будівельного підприємства безпосередньо залежать від попиту на будівельну продукцію, який визначається багатьма зовнішніми факторами, що не підконтрольні будівельному підприємству. Отже, можливість збільшення чистого доходу зумовлена чинниками зовнішнього середовища, зокрема ринковою кон'юнктурою, попитом і платоспроможністю замовників, економічною ситуацією у країні. Тому важливо дослідити витратні фактори, управляти якими будівельні підприємства мають більше можливостей.

Оскільки найважливішим витратним чинником, що визначав розмір операційного прибутку протягом аналізованого періоду, була собівартість, доцільно розглянути коефіцієнти співвідношення основних елементів операційних витрат (матеріальних витрат, витрат на оплату праці, що також включають відрахування на соціальні заходи, інші операційні витрати). З огляду на

Таблиця 1
Рівняння лінійних трендів зміни витрат та доходів підприємств, 2008–2010 рр.

Лінійний тренд	2008	2009	2010
чистого доходу	$y=2556,6x-4712,7$	$y=1025,3x+13565$	$y=3258,4x-11122$
собівартості	$y=1820,3x+301,99$	$y=634,39x+14603$	$y=2624x-6675,8$
адміністративних витрат	$y=167,75x+237,95$	$y=1,4897+1985,3$	$y=149x-201,31$
інших операційних витрат	$y=528,25x-2936,3$	$y=94,995x+1964,7$	$y=129,71x+457,2$
інших операційних доходів	$y=500,34x-3011,7$	$y=16,129x+1556,2$	$y=256,37x+457,2$
витрат на збут	$y=131,21x-1009$	$y=17,229x+87,114$	$y=35,544x-157,55$
операційного прибутку	$y=416,83x-4356,2$	$y=391,84x-4344,7$	$y=554,63x-5573,2$

Джерело: Побудовано автором на основі власних досліджень

Примітка. Позначення у табл.: y – тис. грн. (чистий дохід, собівартість, адміністративні витрати, інші операційні витрати, інші операційні доходи, витрати на збут, операційний прибуток), x – варіанта – номер та найменування конкретного підприємства вибірки (варіаційного ряду).

Таблиця 2
Динаміка залежності темпів зміни операційного прибутку від темпів зміни витрат та доходів підприємств, 2008-2010 рр.

Коефіцієнт співвідношення темпів зміни ($K_{сп}$)	2008	2009	2010	Візуальне зображення динаміки $K_{сп}$
Чистого доходу до операційного прибутку	$2556,6 / 416,83 = 6,133$	$1025,3 / 391,84 = 2,616$	$3258,4 / 554,63 = 5,875$	
Собівартості до операційного прибутку	$1820,3 / 416,83 = -4,37$	$634,39 / 391,84 = 1,62$	$2624/554,63 = 4,73$	
Адміністративних витрат до операційного прибутку	$167,75/ 416,83 = -0,4$	$1,4897 / 391,84 = 0,004$	$149,8/554,63 = 0,27$	
Інших операційних витрат до операційного прибутку	$528,25 / 416,83 = 1,27$	$94,995 / 391,84 = 0,24$	$129,71/554,63= 0,23$	
Інших операційних доходів до операційного прибутку	$500,34 / 416,83 = 1,2$	$16,129 / 391,84 = 0,04$	$256,37/554,63= 0,46$	
Витрат на збут до операційного прибутку	$131,21 / 416,83 = 0,31$	$17,229 / 391,84 = 0,04$	$35,544/554,63= 0,06$	

Джерело: Побудовано автором на основі власних досліджень

Таблиця 3
Рівняння лінійних трендів зміни елементів операційних витрат підприємств, 2008-2010 рр.

Лінійний тренд	2008	2009	2010
матеріальних витрат	$y = 1298,7x - 960,67$	$y = 270,37x + 4924,5$	$y = 696,17x + 3968,1$
витрат на оплату праці	$y = 547,49x - 6750,2$	$y = 336,02 - 384,65$	$y = 545,63x - 2974,4$
інших операційних витрат	$y = 170,64x + 5225,7$	$y = -177,79x + 12616$	$y = 1663,1x - 11854$

Джерело: Побудовано автором на основі власних досліджень

Таблиця 4
Динаміка залежності темпів зміни операційного прибутку від темпів зміни елементів операційних витрат підприємств, 2008-2010 рр.

Коефіцієнт співвідношення темпів зміни ($K_{сп}$)	2008	2009	2010
матеріальних витрат до операційного прибутку	$1298,7/ 416,83= 3,12$	$270,37 / 391,84 = 0,69$	$696,17/554,63 = 1,26$
витрат на оплату праці до операційного прибутку	$547,49 / 416,83= 1,3$	$336,02 / 391,84 = 0,86$	$545,63/554,63 = 0,98$
інших операційних витрат до операційного прибутку	$170,64 / 416,83= 0,41$	$-177,79/ 391,84 = -0,45$	$1663,1/554,63 = 3$

Джерело: Побудовано автором на основі власних досліджень

те, що, за даними фінансової звітності, питома вага амортизації є незначною у складі операційних витрат аналізованих підприємств, у дослідженні ми абстрагуємося від впливу цього елемента. Дані наведено в табл. 3 і табл. 4.

Наведені дані свідчать про зміну коефіцієнта співвідношення протягом 2008–2010 рр. У 2008 р. найбільший вплив на величину операційного прибутку справляли такі елементи, як матеріальні витрати і витрати на оплату праці, а у 2010 р. – інші операційні витрати й матеріальні витрати ($K_{сп.м.в.} = 3,12$; $K_{сп.о.п.} = 1,3$).

Таким чином, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду (2008–2010 рр.) залежно від різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів середовища, більшість із яких досить важко прогнозувати, змінюється сила впливу основних видів витрат на результат операційної діяльності будівельних підприємств, що віддзеркалює розрахований коефіцієнт співвідношення темпів їх зміни.

Зокрема у 2008 р. найсуттєвіший вплив на операційний прибуток здійснювали матеріальні витрати і витрати на оплату праці.

До складу елемента «Матеріальні витрати» відносять:

- вартість сировини, матеріалів, будівельних конструкцій, комплектуючих виробів та напівфабрикатів, тари і тарних матеріалів, паливних та мастильних матеріалів, пари, води, енергії всіх видів, запасних частин, придбаних у сторонніх організацій;

- вартість виробів і напівфабрикатів, виготовлених у допоміжних та другорядних виробництвах будівельної організації, які в подальшому використовуються під час будівельно-монтажних робіт;

- вартість робіт і послуг виробничого характеру, що виконуються сторонніми організаціями або іншими структурними підрозділами будівельної організації (з обробки матеріалів та проведення їх випробувань з метою визначення якості; з перевезення вантажів; з ремонту, технічного огляду та технічного обслуговування основних засобів; з експертизи і консультацій);

- витрати, пов'язані з використанням природної сировини;
- знецінення тимчасових (нетитульних) будівель, споруд та необоротних матеріальних активів.

До складу елемента «Витрати на оплату праці» включають витрати на основну, додаткову заробітну плату, будь-які види грошових виплат працівників, зайнятих на виконанні будівельно-монтажних робіт і в допоміжних та другорядних виробництвах будівельного підприємства.

У 2009 р. внаслідок кризових явищ в економіці України, які негативно вплинули на підприємства будівельної галузі через скорочення обсягів замовлень, подорожчання основних видів сировини, скорочення доступу до кредитів, більшість підприємств отримали менше замовлень та знизили обсяги виконання будівельно-монтажних робіт, обмежили ресурси, що використовувалися у виробничому процесі. Як наслідок, змінилося співвідношення вагомості основних витрат: найсуттєвішими стали витрати на оплату праці, а вже потім – матеріальні витрати. У 2010 р. спостерігається поживлення діяльності будівельних підприємств, що спричинило підвищення впливу матеріальних витрат на операційний прибуток. При цьому найбільший негативний вплив на операційний прибуток у 2010 р. мали інші операційні витрати.

До складу елемента «Інші операційні витрати» (ряд. 270 Форми №2) включаються витрати, які не увійшли до складу попередніх елементів витрат, а саме: витрати на службові відрядження працівників; оплата послуг, робіт, що надаються сторонніми організаціями (з управління виробництвом; консультаційного та інформаційного характеру; з контролю за додержанням технології виконання будівельно-монтажних робіт; з протипожежної і сторожової

охорони; з проведення аудиторських перевірок; виплати авторських винагород за винахідництво та раціоналізацію; витрати на внесення виправлень і гарантійні роботи; оплата послуг комерційних банків та інших кредитно-фінансових установ; оплата за розроблення і видання рекламних виробів; витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); витрати на перевезення працівників до місця роботи і у зворотному напрямі; сума орендної плати. Можна припустити, що будівельні підприємства залучають на договірній основі до виконання робіт необхідну кількість субпідрядних організацій, чого вимагає специфіка галузі.

Висновки. Найважливішим витратним чинником, що визначав розмір операційного прибутку протягом 2008–2010 рр., була собівартість.

З огляду на це для максимізації операційного прибутку та підвищення ефективності діяльності будівельного підприємства доцільно розробити і вжити заходи, спрямовані на комплексне зниження основних видів витрат будівельних підприємств, зокрема витрат на оплату праці, матеріальних витрат та інших операційних витрат.

Одним із інструментів, що сприяє раціоналізації основних змінних витрат будівельного підприємства (матеріальних витрат, витрат на оплату праці, витрат на експлуатацію машин і механізмів) та постійних витрат (інших супутніх і загальнопромислових витрат), є аутсорсинг.

При цьому необхідно розробити механізм кількісного обґрунтування економічної доцільності використання аутсорсингових схем у будівництві на основі формування кількісного оцінного критерію – показника впливу застосування аутсорсингу на ефективність витрат та рентабельність операційної діяльності будівельного підприємства. Підходи до вибору субпідрядників, визначення доцільності передання саме їм певних видів робіт, а також координація і контроль їх діяльності потребують удосконалення та розробки методичного підходу.

Література

1. Єріна А. М. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / А. М. Єріна, В. Б. Захожай, Д. Л. Єрін. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Рогожин П. Економіка будівельних організацій / П. Рогожин. – К. : Скарби, 2011. – 448 с.
4. Хачатурян Н. М. Анализ финансово-хозяйственной деятельности в строительстве : учеб. пособ. / Н. М. Хачатурян. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 320 с.
5. Цал-Цалко Ю. С. Финансова звітність підприємств та її аналіз : навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2002. – 360 с.

Стаття надійшла до редакції 28 лютого 2012 року

УДК 331.108:65.011.14

С. В. Стрехова,

аспірант Хмельницького національного університету,
заступник голови Правобережної адміністрації Вінницької міської ради

КАДРОВА ПОЛІТИКА: ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ, МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті досліджено питання формування кадрової політики підприємства та важелів впливу на її ефективність, розглянуто поняття кадрової політики і чинники, які впливають на її вироблення. Проаналізовано складові кадрової політики та етапи її формування. Визначено основний напрям у роботі з персоналом підприємства для підготовки високопрофесійних працівників, які б сприяли розвитку підприємства.

Ключові слова: персонал, система управління персоналом, кадрова політика, філософія підприємства, колективний договір.

С. В. Стрехова

КАДРОВАЯ ПОЛИТИКА: РЫЧАГИ ВЛИЯНИЯ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ, МЕХАНИЗМЫ И ИНСТРУМЕНТЫ РЕАЛИЗАЦИИ

В статье исследован вопрос формирования кадровой политики предприятия и рычаги влияния на ее эффективность, рассмотрены понятие кадровой политики и показатели, которые влияют на ее выработку. Проанализированы составляющие кадровой политики и этапы ее формирования. Определено основное направление в работе с персоналом предприятия для подготовки высокопрофессиональных работников, которые будут содействовать развитию предприятия.

Ключевые слова: персонал, система управления персоналом, кадровая политика, философия предприятия, коллективный договор.

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки України безпосередньо пов'язано з ефективністю розвитку підприємств усіх форм власності. Промисловість значною мірою обумовлює соціально-економічний стан країни та визначає рівень її економічного розвитку. У зв'язку з цим постають завдання забезпечення промислових підприємств кваліфікованим персоналом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кадрова політика підприємства останнім часом висвітлювалась у працях таких науковців, як Л. В. Балабанова, О. В. Кру-

S. V. Strehova

PERSONNEL POLICY: FACTORS OF IMPROVING THE EFFICIENCY, MECHANISMS AND TOOLS OF REALIZATION

The article surveys the issue of personnel policy building at an enterprise and key factors of improvement its efficiency, examines the concept of personnel policy and system of indicators that affect its formation. The components of personnel policy and process of its formation are analyzed. The main direction in personnel management at the enterprise with the purpose to prepare highly qualified workers able to promote its development is defined.

Key words: personnel, personnel management system, personnel policy, philosophy of enterprise, joint agreement.

шеницька, О. Є. Кузмін, О. Г. Мельник Д. П. Мельничук, Г. В. Осовська, Ю. І. Палеха, Л. Б. Пошелюжна, О. І. Синицька, В. Ю. Самуляк, О. В. Сардак, Р. В. Фецир, А. Д. Чикуркова та ін.

Мета статті – проведення аналізу кадрової політики, зокрема важелів впливу на її ефективність, а також механізмів та інструментів реалізації.

Основні результати дослідження. В умовах ринкової економіки одним із вирішальних чинників ефективності та конкурентоспроможності підприємства є забезпечення